

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«Idjtihad» Constantinople

Téléph : 20865

xxviiième ANNÉE

15 Septembre 1932

İÇTİHAT

Türkçe ve Fransızca

İLMİ, EDEBİ, İKTİSADİ

No : 353

ABONNEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türkiye

için: 2 1,2, Â'lâ kâğıdı

5 liradır

ADRES

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi sekizinci sene

15 Eylül 1932

olmak üzre fındık kadar olsun küçük bir yuvarlak getirüb Paşaya takdim etseydin değe-rinden çok ziyade bahşışa müstahik olurdun .

Utanmaz köylü meşru' bir hakkı verilmemiş gibi abus bir çehre ile çıktı , gitdi .

Şu patates ve afyon tecrübelerile Anadolu düğünlerinin mucib olduğu tahribkâr israfların men'i yolundaki bunca mesa'inin muvaffakiyyetsizliğinden his etdiğim hüzn ile Kastamuni gazetesine yazdığım bir baş makaleye şöyle başlamışdım :

« memleketimizde bir kerre nasılsa adet olmuş bir şey ne kadar muzır olursa olsun Halkımıza onu terk etdirebilmek ne derecede müşkül ise , ne kadar menfeatlı olursa olsun adet olmamış bir şey'e alışdırmak da o kadar zordur ...»

On üç sene kadar sonra ben de bir Vali olarak Anadolunun ba'zı Vilâyetlerinde , Rum ilide , Süriye de , Irak da , Hicaz da uzun seneler zarfında vakı' olan müşahade ve tecrübelerim da'ima kastamuninin bu ilk ve acı tecrübesine mütefavit derecede benzedikleri için bu hal yalnız biz Türklere değil bütün

şarkın cahil insanlarına mahsus olduğuna kani' oldum .

« Cahil » deyince o senelerde Kastamuni de şahid olduğum garib bir cehil hadisesini hatırladım .

Kameri 1305 (1888) senesi zilka'desinin yirminci gecesi alaturka sa'at altı raddelerinde şehrin kenarında bir serhoş tarafından havaya atılan beş altı el silâh sadasile uykudan uyananlar Aya bakmaksızın ve kaç günlük olduğunu düşünmeksizin Ay tutulmuş zannile ve adet olduğu veç ile silâh atmaga , lenğeri , tencere kapağı ve sahan çalmaga başladılar . Bu gürültü bütün şehir ahalisini uyandırmış ve Aya bakanlarda yirmi günlük olduğunu tahattur etmeyüb yarımlığını hüsufe atf ederek onlarda bu hengâmeye iştirâk etmiş olduğundan bir buçuk sa'at kadar süren bu cehil garibesine ancak Vali tarafından şehrin muhtelif semtlerine zabtiyelel gönderilüb : « Ay yirmi günlük olduğu için yarımday , tutulmamıştır ! » diye bağırtılmak tedbirile nihayet verile bilmişdi !

28 Mayıs 1929 Ebubekir Hazim

CİHANIN ŞİMDİKİ İNKİŞAFI

Hakem Mahkemelerinin kıymeti hakkında kuruntular

[Maba't]

Bina'en'aleyh, eski felsefeye göre , ilâhların ve insanların iradetlerine hâkim olan bu tali'in te'sirile Fransa, nihayet , menafi'ini kadim hasmının menfa'atları ile birleştirmeye mecbur olacak görünmekdedir. Locarno da , M. Briand'ın pek iyi anlamış olduğu veç ile , uzun bir sulh menba'ı olacak olan işte bu menfa'atlar birliğidir .

* * *

Locarno «conférence»ı , yalnız kavmler arasında menfa'atların bir ittihadını te'sise bir adım atmakla kalmadı , çünkü bu «conférence»ı idare eden büyük Fransız Devlet adamı , akli mantığın delillerini , beşer ruhu üzerine hüküm ü te'siri pek büyük olan sırrı [Mystique] rûfuz

ve te'sirlerle tahkim etmeyi bildi , bedihi bir surette nâ kabili tahakkuk olan şey , Locarno da dermeyeran olunmadı ve bu sebebledir , ki terki teslihatın büyük projeleri hakkında pek az konuşuldu .

Asırların müruru esnasında bir çok defalar , kavmler , şeniyetlerin önünde , anlamamazlıklarının divarının dikildiğini görürler . Bu divar , belki , hiç bir zaman , bu günkü kadar , kalın olmamıştır .

Şimdiki anlamamazlığın ve bundan tekevün eden «Anarchie» ez cümle , şundandır , ki kavmlerin hudavendleri , kavmlerin zimamdarları , hissi ve sırrı te'sirlerden münba'is ve akli bigâne olduğu hususî bir mantığın sıyakına

tabi' mes'eleleri , akli mantıkla hall etmek iddi'asındadırlar .

İşte asıl bunun içindir, ki cihan sulhunun lehinde Genève de dermeyan olunan bütün akli delillerin az te'siri olmuştur , halbuki Locarno da kullanılan hissi ve sırrı sınıftan deliller pek mühim neticeler vermiştir. Hakikatde , Genève Cem'iyetinin faydalı te'siri ancak sırrı nevi'den olabilir. O zaman , bu Cem'iyet , vaktile Boudhisme , Hıristiyanlık , Müslümanlık ve şimdide Socialisme, Commu - nisme gibi, ruhları feth eder etmez fi'il ü icra âmillerine tahavvül etmeye musta'id yeni i'ti-kadların kurulduğu o büyük dini Cem'iyet [Concil] lerden biri olurdu. [*]

Hakikat şu merkezdedir, ki ilmin bütün terakkilerine rağmen sırrı kuruntular , yine tekrâr ediyorum, her zaman icra etmiş olduğu hâkim nüfuzunu muhafaza etmektedir. Onların sihr-engiz te'siri altında, cihan, bir kaç def'a değişti. Bu sırrı kuruntular muhâlden müm - kini zuhur etdirdiler . İmperatorluklar te'sis veya tahrib etdiler ve büyük medeniyetleri istihaleye uğratdılar.

ÜÇÜNCÜ KİTAB

ASRİ HARBLER, SEBEBLERİ

Ve NETİCELERİ

BİRİNCİ MEBHAS

MUSTAKBEL HARBLERİN TAHRİBKÂR

SECIYYELERİ

Alman filosofları diğer Avrupa ulemasının «Thèse»lerinden hayli farklı «Thèse»ler mudafa'a

[*] Fransa ile Almanya arasında «Esprit de Locarno» diye tavsif olunan haleti zihniyyeyi te'sis etmek için Aris - tide Briand yüksek mevki'i ma'nevisinden istifade etmeye azm ettiği vakit , pek eyi anlamış olduğu bu idi . Bu işin azim müşkilâtı, meşhur Recüli Devlete meçhul kalmamışdı. Teşebbüsünün ibtidasında bana göndermiş olduğu küçük bir resimli kart postal da bunun isbatına destres oldum :

Locarno, 17 Teşrinî evvel 1925

Sevğili eyi Doktorum

Bu pek güzel «Paysage» da, endişelerimle pençelesirken sizi, gelecek bir öğle ta'amı mülakatımızda hayal perestane teşebbüs tesmiye edeceğimiz teşebbüsümü delik deşik ede -

ederler. Alman filosoflara göre, kuvvet, hakkın yegâne menba'ını teşkil eder ve meydan mu - harebelerinin neticesi ve yalnız bu netice, hak - kın hangi tarafta olduğunu göstere bilir. Mu - harebelerin, en ziyade isti'dadlıların, en ziyade salihlerin istifasını [*] vücade getirdiğini bu Alman filosoflar iddi'a ederler . Bina'en'aleyh onların fikrince muharebeler, muzaffer memle - ketler için büyük fa'ide olmuştur.

Muvazzaf ordular , nüfusun ancak küçük bir kısmını teşkil ettiği ve muharebede öledler şimdiki gibi milyonlar değil, bir kaç bin oldu - ğu vakit muharebelerin vücade getirdiği ıstı - fa lar faydalı olabilir.

Harbden dogan ıstıfaların neticeleri bu gün büsbütün başkadır . Yeni mübarezeler , yalnız mağlubu değil galibi de iflâsa sevk ediyor ; bundan başka kavmin gürbüzlüğü tenezzül ediyor. Askerî melhameler, en kuv - vetlileri en gürbüzleri itlâf ettiğinden zürriyyet için en az kavî unsurlar kalır. Bina'en'aleyh bu menfi ıstıfa , terakkinin değil, tedenninin mas - darı olur .

Eski Alman filosoflarının bilmedikleri dé - mocrate şı'ar yeni fikirler, modern muharebe - lerin imhakâr seciyyesinin başlıca menşe'leridir.

Son Avrupa harbinin, mal olduğu on milyon insan, cihan umuru hakkında yeni démocrate şı'ar fikirlerin kurbanı olmuşlardır. Bu fikirlere münkad olmak için, muvazzaf küçük orduların yerine milyonlarla muharib ka'im oldu . Bu suretle démocrate şı'ar nazariyyeler tatmin olunmuş bulundu. Fakat bu fikirlerin muvaffa - kıyyetleri insaniyyet için müdhiş bir suretde harabiyyet engiz oldu .

* * *

Büyük harbin daha bidayetlerinde adedin, asrî muharebelere , Démocrate şı'ar idhalinin mühlik neticesini tahmin etmek güç değildi.

Bununla beraber, Harbin müddeti devamı ,

cek « Sarcasme » larınızı , acı istihza, ekseria düşündüm Neyse , tali' ba'zı kerre delilere yaver olur. En derin muhabbetlerimle. Yakında görüşürüz. Aristide Briand

- آية -

[*] اضطلعاً - ان الارض يرثها عبادي الصالحون

mahiyyeti ve seciyyesi hakkında garib zu'um - larda bulunuyorlardı. Harbin kısa olacağı bedihî görünüyordu ve La Haye mahkemesinin evamiri sayesinde meydan muharebelerinin pek çok munsıfâne, pek çok insaniyyetle yapılacağı lâbud görünüyordu.

Bütün bu tahminlerin hilâfına olarak, Harb, pek uzun, pek hunharâne ve belki Tarihî kayd etmiş olduğu harblerin en barbareası oldu. Bunun böyle olacağını evvelden kesdirmemek, evvelden görmemek için hakikaten (Philan - trop) ların ve diplomatların gafleti lâzımdı.

Avrupa Harbinin ilk zamanlarında, bir çok gazete - ler yirmi sene evvel **Siyasi Psychologia** [*] kitabında bir Avrupa harbinin intac edeceği avakıba da'ir şu satırları istinsah ve dere ediyorlardı:

« Unutmayalım, ki Avrupada bir harb, muharib milletlerden birinin kat'i ve tam suretde mahv ü nâyab olmasını intac eden niha'i musara'alardan biri olacaktır. « Merhamet nedir bilmeyen ve esnayı vuku'unda, ne bir ev, ne bir ağaç, ne bir insan kalmayınca kadar memleketter, méthodique bir suretde tahrib edilecek olan müdhiş muharebe bir müdhiş bogaz bogaza gelme! ».

Bu keşfde bulunmak için, ne üzerine biuayi fikr etmiş olduğum ekseriya bana soruldu. İstinâd ettiğim sebebler pek basit idi ve hiç bir hususî uüfuz ve ittila' istilzam etmezdi. Eski harblerde her memleket, yerlerine yenisinin getirilmesi gayri mümkün olan küçük bir orduya malik bulunduğu halde, yeni muharebe de, milyonlarla insanın karşı karşıya geleceğini nazarı itibara alan en mütevazı bir Diplomat tarafından aynı tahmin, aynı keşf yapıla bilirdi. Eski muharebelerde, eksik veya mahv olan bir ordunun yerine hemen yeni ordu celb ve ikame etmek imkânsızlığı sebebiyle gayb edilen bir iki meydan muharebesi mağlubu sulh istemeye mecbur etmek için kifayet ediyordu.

İster istemez âzim bir cebhe üzerine uzanmış ve milyonlarla askerden müteşekkil ordularla her biri elli bin adama mal olsa da ga'ib edilen bir, yahud on meydan muharebesinin ne ehemmiyyeti olur?

Bina'en'aleyh Napoléon zamanında tehakkuku

kabil olan o kısa müddetli muharebeleri hatırdan, akıldan geçirmek mümkün değildir. Şu halde meydan muharebeleri zaferlerinin fa'idesizliğini bilen galib tarafın, Almanların yapmış olduğu veçh ile, meydan muharebeleri kazanmaktan daha mü'essir olan tedhiş vasıtaları ile hasmı münkad etmeye çalışacağı bedihî oluyordu.

(Fransa) nın dokuz on departmanını tahrib ve ahalinin eli silâh tutarlarından bir kısmını, eşgalî şâkkaya vaz' etmek üzere esir alub götürdükleri vakit, Almanlar tamamen böyle hareket etdiler. Bu tedhiş usulü, zaten Alman askeri muharrirlerinin en nüfuzluları, ez cümle, Bernhardi tarafından sena olunmuşdu [*].

Kablelvuku' sabık ihbarda mevzu'ı bahs olan ve Avusturya İmperatorluğunun dağılmas ile te'eyyüd eden İmperatorlukların nâyab olacağı mes'elesi, bir farziye idi, ki mübarezenin uzun imtidadile pek kuvvetli bir ihtimal halini almışdı. Eğer müttefikler mağlub olmuş olsalardı siyaseten ortadan kalkacak Avusturya olmazdı, Belçika ile beraber bir çok Fransız departmanları nâbud olurdu.

* *

Son Harbin hunhar seciyyesini, vaktile, evvelden haber vermeme yaramış olan unsurlardan istintac oluna bilirken mustakbel mübarezeler - Tayyarelerden atılan mevadî infilâkıyye ile şehirlerin ve sakinlerinin tahribi, boğucu gazlar, Baeteriologia'i usuller v.s. yüzünden - daha çok hunharâne, daha çok bir rahmâne olacaklardır. Harbden, sivil ahali, her halde ordudan daha ziyade muztarib olacaktır.

Bu ihtimâller gizlenmemelidir, bil'aks ulu orta i'lân olunmalıdır, ta ki yeni bir harbe girişmek fikrinden muhtemel bir muta'arrızı vaz geçirmek için, birleşmekdeki âzim istifadelerini kavmler anlasınlar.

Mudafa'a vasıtaları, kendisinin mağlub edilemez olduğuna hükm etdiren bir ma'seriyete hücum edilmez.

[*] (Harb ve Sözde Eyyilikleri) unvanile neşr etmiş olduğumuz mütercem kitabımızı da okuyun. A. D.

(Müessis sahibi : Dr. AB. Djevdet)
Mes'ul imtiyaz Sahibi avukat İrfan Emin